

ARTICULUS IV.

Utrum homo possit se preparare ad gratiam sine aliqua gratia.

1. 2. *quest. c. art. 6. & quodl. 1. art. 7. & IV. dist. xvii. quest. 11. & de ver. quest. xxiv. art. 19.*

1. **A**d quartum sic proceditur. Videtur quod homo non possit se preparare ad gratiam sine aliqua gratia. Primo per id quod dicitur Hierem. x. 23. (1) *Non est in homine via ejus, nec viri est ut dirigat gressus suos.* Sed nullus preparatur ad gratiam, nisi gressus ejus dirigantur, & viam salutis quaerat. Ergo non est in potestate hominis ut se ad gratiam prepararet.

2. Præterea. Illud quod est in potestate hominis, non est necessarium ut homo ab alio petat. Sed quod homo prepararetur ad gratiam, petendum est a Deo, ut patet in Psalm. lxxxv. 11. *Deduc me Domine in via tua.* Ergo preparatio ad gratiam non est in potestate hominis.

3. Præterea. Illud quod visibiliter factum est in quibusdam qui gratiam consecuti sunt, probabile est etiam in aliis, saltem invisibiliter, fieri; cum eadem ratio sit de uno, & de omnibus. Sed quidam, cum etiam gratiæ resisterent, per speciale munus gratiæ ad gratiam preparati sunt, ut patet in conversione Pauli. Ergo etiam alii sine gratia, saltem gratis data, ad gratiam preparari non possunt.

4. Præterea. Hebr. xi. 6. *Oportet accedentem ad Deum credere quia est.* Sed fides non potest haberi nisi per gratiam: *Dei enim donum est,* ut ad Ephes. 11. 8. dicitur. Ergo cum nullus se ad gratiam prepararet, nisi accedendo ad Deum, videtur quod sine munere gratiæ homo se ad gratiam preparare non possit.

5. Præterea. Augustinus dicit, tract. ix. super I. Epistol. Joan. quod timor servilis inducit charitatem, sicut seta linum. Sed timor servilis est donum Spiritus Sancti. Ergo per gratiam gratis datam homo preparatur ad gratiam gratum facientem.

Sed contra. Zachar. 1. 3. dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Sed conversio quam nobis indicit, non videtur esse aliud quam preparatio ad receptionem gratiæ. Ergo hoc primo a nobis exigitur ut ad gratiam prepareremur, quam quod Deus ad nos gratiam infundendo convertatur.

Præterea. Anselmus (a) dicit: *Quod aliquis non habeat gratiam, non est ex hoc quod Deus non velit eam dare, sed quia homo non vult accipere.* Ergo si homo vult accipere, Deus eam dabit. Sed illud quod in voluntate hominis constitutum est, in potestate liberi arbitrii est. Ergo in potestate liberi arbitrii est ut homo ad gratiam se prepararet.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod gratia dupliciter potest accipi: vel quodcumque excitativum voluntatis exhibitum homini ab ipsa divina providentia, qua omnibus rebus gratis impendit ex sua bonitate ea quæ ipsis conveniunt: vel aliquod donum habituale

(1) Vulgata: *Non est hominis via ejus; nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos.*

Ex Edit. P. Nicol. (a) De Diabolo nominatim hoc dicitur in dialogo de casu diaboli cap. 111. sed quia initio illius dialogi præmittit æque Angelis, ac hominibus dictum esse: *Quid habes quod non accepisti? de hominibus quoque multo magis intelligendum quod postmodum de diabolo dicit.*

in anima receptum, quod gratis a Deo confertur. Si ergo primo modo accipitur gratia, nulli dubium est quod homo sine gratia Dei non potest se preparare ad habendum gratiam gratum facientem: ut enim in VIII. Physic. text. xx. ostenditur, mutatio voluntatis effici non potest sine aliquo movente per modum excitantis: omne enim motum necesse est ab alio moveri. Nec differt quidquid sit illud quod hujusmodi variationis occasionem præbeat, quasi voluntatem excitando; sive sit admonitio hominis, vel ægrotatio corporis, vel aliquid hujusmodi: quæ omnia constat divinæ providentiæ subiecta esse, & in bonum electorum ordinata. Unde quidquid illud fuerit quod hominem excitaverit ad accipiendam gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici potest: & sic sine gratia gratis data homo se ad gratiam non preparat; etiamsi gratia gratis data dicatur ipse actus liberi arbitrii, quem Deus in nobis facit, quo ad gratiam gratum facientem preparamur. Si autem accipitur gratia pro aliquo munere habituali animæ infuso, sic duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod nullus potest se ad gratiam gratum facientem preparare, nisi per aliquod lumen menti infusum, quod est donum gratiæ gratis datæ. Istud autem non videtur conveniens: quia preparatio quæ est ad gratiam, non est per actus qui sint ipsi gratiæ æquandi æqualitate proportionis, sicut meritum æquatur præmio: & ideo non oportet ut actus quibus homo se ad gratiam habendam preparat, sint naturam humanam excedentes: sicut enim natura humana se habet in potentia materiali ad gratiam, ita actus virtutum naturalium se habent ut dispositiones materiales ad ipsam: unde non exigitur ad hoc ut homo ad gratiam se prepararet, aliquod aliud lumen gratiæ præcedens. Et præterea secundum hoc esset abire in infinitum: quia illud etiam lumen gratiæ gratis datæ non datur alicui, nisi qui ad illud recipiendum se preparavit, alias omnibus daretur: quod non potest intelligi, nisi forte gratia gratis data dicatur naturale lumen rationis, quod pertinet ad bona naturalia, & non ad gratuita, nisi large accepta. Si autem preparatione indiget talis gratia gratis data, tunc redibit quæstio de ista preparatione, utrum in eam possit homo ex se, vel non: & sic vel abiret in infinitum, vel erit devenire ad aliquam gratiam ad quam homo per se preparare potest se: & non est ratio efficax quare hoc magis in una gratia sit quam in alia. Et ideo aliis consentiendo, dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendam ex solo libero arbitrio se homo potest preparare: faciendo enim quod in se est, gratiam a Deo consequitur. Hoc autem solum in nobis est quod in potestate liberi arbitrii constitutum est.

Ad primum ergo dicendum, quod directio gressus spiritualis non potest esse nisi a Deo, sine cuius providentia nullum bonum contingit. Nec tamen oportet quod hoc per aliquem habitum infusum fiat, si directio gressuum ad preparationem ad gratiam gratum facientem præcedentem referatur.

Ad secundum dicendum, quod homo non potest se ad gratiam preparare, nec aliquod bonum facere sine Dei auxilio; & ideo rogandus est ut nos ad se convertat, & etiam alios. Nec tamen oportet quod illud auxilium semper sit per aliquem habitum infu-

sum; sed potest esse per multa quæ exterius sunt salutis occasio, & per ipsum actum interiorem quem Deus in nobis causat.

Ad tertium dicendum, quod claritas illa quæ circumfulsit Paulum, fuit claritas corporalis, quæ fuit quædam occasio quæ ipsum induxit ut se ad gratiam habendam prepararet, dejiciendo ipsum, & contemendo: & cum se ad gratiam preparavit, gratiam consecutus est. Non tamen oportet quod antequam gratiam gratum facientem acceperit, sibi aliquod lumen gratiæ gratis datæ infusum fuerit: unde non dicitur, quod intus in ipso fulserit claritas, sed quia eum circumfulsit, quasi exterius. Ita etiam alii qui ad Deum convertuntur, occasiones salutis Deus preparat.

Ad quartum dicendum, quod etiam ad fidem habendam aliquis se preparare potest per id quod in naturali ratione est: unde dicitur, quod si aliquis in barbaris natus nationibus, quod in se est faciat, Deus sibi revelabit illud quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel doctorem mittendo. Unde non oportet quod habitus fidei præcedat preparationem ad gratiam gratum facientem; sed simul homo se preparare potest ad fidem habendam, & ad alias virtutes, & gratiam habendam.

Ad quintum dicendum, quod quamvis per timorem servilem charitas inducatur, tamen non est necessarium ut timor servilis charitatem præcedat: timor enim servilis semper cum peccato mortali habetur. Multi autem charitatem consecuti sunt, qui nunquam mortaliter peccaverunt. Unde obiectio nihil probat ad propositum.

ARTICULUS V.

Utrum homo possit scire aliquid verum sine gratia.

1. 2. *quest. cix. art. 1.*

1. **A**d quintum sic proceditur. Videtur quod sine gratia homo nihil verum scire possit. Primo per id quod dicitur I. Corinth. xii. 3. *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto:* ubi dicit Ambrosius (Ambrosiaster) quod omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu Sancto est. Sed Spiritus Sanctus non habitat in nobis nisi per gratiam. Ergo nullum verum dici, aut sciri, sine gratia potest.

2. Præterea. Revelatio divina non fit nisi per infusionem alicujus luminis gratis dati. Sed Rom. 1. dicitur quod illis, scilicet Philosophis, revelavit ea quæ etiam naturali ratione cognoverunt. Ergo nulla cognitio veritatis potest esse sine aliquo lumine gratiæ infuso.

3. Præterea. Facilior via est cognoscendi aliquid per doctrinam quam per inventionem. Sed, sicut Augustinus in Lib. de Magistro cap. xii. dicit, nullus potest discere exterius, nisi interius Deus doceat: unde patet quod per doctrinam cognitionem veritatis homo habere non potest nisi per gratiæ auxilium interius operantis. Ergo multo minus per inventionem; & ita nullo modo: quia omne quod quis novit, discens, vel inveniens novit, ut Philosophus dicit.

4. Præterea. Sicut se habet lux corporalis ad visum, ita se habet lux spiritualis ad intellectum. Sed nihil potest videri corporaliter nisi per influxum lu-

cis corporalis, & præcipue maxime lucentis, quod est sol. Ergo nihil potest intelligi nisi per influxum luminis spiritualis a Deo; & hoc est gratia: ergo nullum verum sine gratia sciri potest.

5. Præterea. Quæcumque sunt in genere aliquo, reducuntur sicut in causam in unum primum, quod est maximum in genere illo. Sed primum in genere intellectivorum est ipse Deus. Ergo est maxime intelligens, & causa intelligendi omnibus intelligentibus. Sed non causat aliquid in nobis, nisi aliquid influendo. Ergo non possumus aliquid verum intelligere sine infusione alicujus gratiæ.

Sed contra. Damascenus dicit de orthodox. Fide Lib. II. cap. xxi. quod nulla res destituitur propria operatione. Sed intelligere verum est propria operatio intellectus. Ergo sine omni gratia superaddita, veri cognitionem habere potest.

Præterea. Non est impotentior intellectus in intelligendo quam sensus in sentiendo. Sed sensus sine gratia potest sentire sensibilia. Ergo & intellectus sine gratia potest intelligere intelligibilia.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod verorum quædam sunt naturali rationi proportionata, quædam naturalem rationem excedunt. Illa naturalem rationem excedunt quæ non possunt concludi ex primis principiis per se notis. Cum enim (1) prima principia sint sicut instrumenta intellectus agentis, ut Commentator dicit in III. de Anima com. v. xii. xx. xxxvi. oportet ea esse proportionata virtuti ejus, sicut organa corporalia sunt proportionata virtuti motivæ: unde quæ ex primis principiis concludi non possunt, naturale lumen intellectus excedunt. Hujusmodi autem sunt ea quæ fidei sunt, & futura contingentia, & hujusmodi: & ideo horum verorum cognitio sine lumine gratiæ gratis datæ haberi non potest, sicut est lumen fidei, & etiam prophetiæ, & aliquid hujusmodi. Si autem loquamur de illis, veris quæ naturali rationi proportionata sunt, sciendum est, quod circa hoc est duplex opinio.

Quidam enim dicunt, ut supra dictum est, quod intellectus agens est unus omnium, intellectum agentem Deum esse dicentes: & cum intellectus agens se habeat hoc modo ad intelligibilia, sicut lucidum ad visibilia, voluit quod sicut non potest videri aliquid visibile nisi per emissionem radii corporalis, ita non possit intelligi aliquid intelligibile sine nova emissionem radii spiritualis, qui est gratia gratis data. Sed hæc positio conveniens non est, ut supra dictum est dist. xvi. quest. 11. art. 2. non enim intellectus agens est aliqua substantia separata; vel Deus, ut quidam Theologi dicunt; vel intellectiva, ut plures Philosophorum: ut supra dictum est; sed naturalis virtus ipsius rationalis animæ. Nec tamen oportet, hac positione supposita, ut semper nova infusio gratiæ fieret in cujuslibet veri cognitione, eo quod infusio, & emanatio spiritualium donorum non est successiva per modum motus; sed est fixa, & permanens: unde secundum unam irradiationem spiritualem, intellectus possibilis ad omnia sibi proportionata cognoscenda perficeretur.

Aliorum vero opinio est, quod intellectus agens sit quædam potentia animæ rationalis: & hanc sustinendo, non potest rationabiliter poni, quod oportet ad cognitionem veri, talis de quo loquimur, aliquid quod

(1) Al. propria.

quod aliud lumen superinfundi: quia ad hoc verum intelligendum sufficit recipiens speciem intelligibilem, & faciens speciem esse intelligibilem in actu: & utrumque est per virtutem naturalem ipsius animæ rationalis; nisi forte dicatur, quod intellectus agens insufficientis est ad hoc, & ita natura humana aliis imperfectior esset, quæ non sibi sufficeret in naturalibus operationibus. Et ideo dicendum est, quod hæc vera, sine omni lumine gratiæ superaddito, per lumen naturale intellectus agentis cognosci possunt.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Deus operatur in natura, & continet virtutem naturalem; ita etiam operatur in intellectu, & continet virtutem intellectivam: unde sicut nullum opus naturale est nisi in Deo sicut in continente, nec ambulatio, nec aliquid huiusmodi; ita etiam nec cognitio veritatis est nisi in Spiritu Sancto, qui in intellectu operatur, & ipsum conservat.

Ad secundum dicendum, quod sicut ibidem in Glossa exponitur, pro tanto dicitur eis Deus revelasse, quia naturalem rationem eis dedit, & creaturas condidit, in quibus majestas Creatoris cognosci poterat, & non per aliquod lumen gratiæ naturali lumini superadditum.

Ad tertium dicendum, quod sicut dicit Augustinus. I. de Doctrina christi in prologo, ille qui docet, similis est ei qui movet digitum ad aliquid ostendendum: unde sicut homo potest exterius movere digitum, ut aliquid ostendat, non autem potest conferre virtutem visivam; per quam ille qui docetur, doctrinam visibilem advertat; ita etiam potest homo exterius verba proferre, quæ sunt signa veritatis, non tamen veri intelligendi virtutem præbere, quæ à solo Deo est. Pro tanto ergo dicitur ipse solus Deus docere, quia vim intelligendi in nobis continet, & causat; non ex hoc quod in qualibet cognitione veritatis novum lumen gratiæ superinfundat. Qualiter autem diversimode Deus, Angeli, & homo docere dicuntur, dictum est supra dist. ix.

Ad quartum dicendum, quod ipsam lumen intellectus agentis est quædam irradiatio primæ lucis, secundum quod Dionysius iv. cap. de divin. Nom. dicit; quod omnes bonitates in creaturis participatæ, sunt quidam radii divini bonitatis: & ideo non oportet quod huic irradiationi aliud lumen superaddatur in his quæ naturali rationi sunt subdita.

Ad quintum dicendum, quod ipse Deus est causa cujuslibet nostræ cognitionis. Non tamen oportet quod hoc fiat per influxum alicujus gratiæ, sed per

influxum naturalis luminis, quod quidem lumen ab ipso est.

EXPOSITIO TEXTUS.

UT sine hac credant hominem posse facere omnia Dei mandata. Intelligebant, ut simpliciter impleri possint, secundum quod sunt efficacia ad vitam æternam promerendam.

Ad hoc tamen juvante nos per suam legem atque doctrinam, ut discamus quæ facere, & quæ sperare debeamus. Ex hoc patet quod Pelagius ponebat eorum quæ in lege sunt, aut quæ ad fidem pertinent, cognitionem à nobis habere non posse per naturalem virtutem rationis; & in hoc recte sentiebat.

Recte à mortalibus vivi non potest. Ut intelligatur rectitudo quæ est necessaria ad opus meritorium. Nec tamen sequitur, si hoc non potest homo sine gratia, quod non possit cavere transgressionem futuram, sicut Pelagius videbatur arguere, ex uno aliud volens concludere.

Id enim contra Manichæos dixit. Videtur quod hæc responsio nihil valet: quia dictum Augustini etsi obviat positioni istorum, nihilominus potest confirmare positionem quam Pelagius astruere videbatur: & videtur quod obviat per rationem eandem. Sed dicendum, quod non sequitur: quia opinio Manichæi erat determinata ad unum faciendum: quod si esset, ab ea ratio culpæ, & laudis, & vituperii auferretur, sicut ab illis quæ agunt per necessitatem naturæ. Sed quod fides catholica ponit, hominem non posse se à peccato liberare, quod incurrit vel per actum proprium, vel per originem vitiatam, non est ex determinatione voluntatis ad unum, sed ex ejus insufficiencia ad per se acquirendum illud sine quo à peccato liberari non potest, nec divina mandata implere perfecte, (2) scilicet gratiam. Unde non eodem modo auctoritas Augustini utrique obviat.

In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem. Sciendum, quod immutatio voluntatis in melius dupliciter potest intelligi. Vel secundum bonitatem civilem; & sic homo per potestatem naturalem quam à Deo accepit, potest voluntatem mutare in melius; sicut in prædicamentis dicitur cap. de contr. quod pravus ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas, proficiet ut melior sit. Vel secundum bonitatem gratuitam, ut scilicet acquirat gratiam quam prius non habuit: & hoc non potest ex potestate naturali, sed ex potestate gratiæ, per quam meretur gratiæ augmentum, & consumptionem.

DISTINCTIO XXIX.

Utrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante; & quod operante, & cooperante gratia egerit; sed operante non egerit secundum omnem modum quo ipsa operatur.

Post hæc considerandum est, utrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante. Ad quod breviter dicimus, quod non cooperante tantum, sed etiam operante gratia indigebat, non quidem secundum omnem operandi modum operantis gratiæ: operatur enim liberando, & præparando voluntatem hominis ad bonum. Egebat itaque homo ea, non ut liberaret voluntatem suam, quæ peccati serva non fuerat, sed ut præpararet ad volendum efficaciter bonum quod per se non poterat: non enim poterat bonum mereri sine gratia, ut Augustinus in Ench. cap. cv. evidenter tradit. Illam inquit immortalitatem, in qua poterant non mori, natura humana perdidit per liberum arbitrium; hanc vero in qua non poterit mori, acceptura est per gratiam, quam fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum, quamvis sine

(2) Al. perfecte sine gratia.

gratia. Nec tunc ullum meritum esse potuisset: quia etsi peccatum in solo erat arbitrio constitutum, non tamen justitiæ habendæ, vel retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi divinum præberetur adiutorium. Ecce his verbis satis ostenditur quod ante peccatum homo indigebat gratia operante, & cooperante. Non enim habebat quo pedem movere posset sine gratiæ operantis, & cooperantis auxilio; habuit tamen quo poterat stare.

Quod homo ante lapsum virtutes habuerit.

Praterea quæri solet, utrum homo ante lapsum virtutem habuerit. Quibusdam videtur quod non habuit, id ita probare conantibus. Justitiam, inquit, non habuit, quia præceptum Dei contempsit; nec prudentiam, quia sibi non providit, neque temperantiam, quia aliena appetiit; nec fortitudinem, quia pravæ suggestioni cessit. Quibus respondentes dicimus, eum quidem non tunc habuisse has virtutes, quando peccavit; sed ante, & tunc amisisse; quod multis testimoniis Sanctorum comprobatur. (1) Ait enim Augustinus in quadam homilia, Adam perditam charitatem malus inventus est. Item: „ Princeps vitiorum, dum vicit Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum, charitate splendidum, primos parentes illis donis ac tantis bonis expoliavit, pariterque peremit. De hoc eodem Ambrosius ad Sabinum epist. xxx. ait: „ Quando Adam solus erat, non est prævaricatus, quia ejus mens Deo adhærebat. Super Psalmum cxviii. ser. iv. quoque dicit, quod homo ante peccatum beatissimus, auram carpebat ætheream. Sed quomodo sine virtute beatissimus erat? Augustinus quoque super Genes. Lib. XI. cap. xlii. dicit, Adam ante peccatum spirituali mente præditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum virtutibus fuisse; sed illis per peccatum spoliatum fuisse.

De ejectione hominis de paradiso.

In illius quoque peccati poenam ejectionis est de paradiso in istum miseriarum locum, sicut in Gen. 111. 22. legitur. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum: emisit eum Deus de paradiso voluptatis. His verbis insinuari videtur, quod numquam moreretur, si postea de illo sumpsisset ligno.

Quomodo intelligendum sit illud, Ne sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

SED quia per peccatum jam mortuum corpus habebat, illa verba ex tali intellectu accipi possunt. Deus modo irati loquens, de homine superbo ait: Videte ne forte mittat manum suam &c. idest, cavete vos, Angeli, ne comedat de ligno vitæ, quo indignus est: de quo si persistisset, comederet, & viveret in æternum; sed modo propter inobedientiam indignus est comedere. Et sicut verbo dixit, ita opere exhibuit. Emisit enim eum Deus de paradiso voluptatis in locum sibi congruum: sicut plerumque malus, cum inter bonos vivere cœperit, si in melius mutari noluerit, de bonorum congregatione pellitur, pondere pravæ consuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradysum posito.

NE vero posset ad illud accedere, collocavit Deus ante paradysum Cherubin, & flammeum gladium, atque versatitem, ad custodiendam viam ligni vitæ: quod juxta litteram potest hoc modo accipi: quia per ministerium Angelorum ignea custodia illi consuita fuit. Hoc enim per cœlestes potestates in paradiso visibili factum esse credendum est, ut per angelicum ministerium ibi esset quædam ignea custodia; non tamen frustra, sed quia aliquid significat de paradiso spirituali. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientiæ. Hæc est charitas, quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flammeus poenæ temporales sunt, quæ versatiles sunt, quoniam tempora volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vitæ ideo posita sunt ante paradysum, quia ad vitam non reditur, nisi per Cherubin, scilicet plenitudinem scientiæ, idest charitatem, & per gladium versatitem, idest tolerantiam passionum temporalium.

An homo ante peccatum comederit de ligno vitæ.

Potesse autem quæri, utrum de ligno vitæ ante peccatum comederit homo. De hoc Augustinus in Lib. II. cap. xxi. de baptis. parvulorum, sic ait: „ Recte profecto intelliguntur primi homines ante malignam diaboli persuasionem abstinuisse à cibo vetito, atque usi fuisse concessis. His verbis ostenditur quod

(1) Nicolai Ait enim Augustinus in quadam homilia, sive in concione ad catechumenos contra Judæos, Paganos, Arianos, cap. 11. (Tom. VI., Adversarius humani generis, radix malitiæ, scelerum caput, princeps omnium vitiorum, dum illum primum hominem à Deo factum (Adam scilicet patrem omnium nostrum) intueretur, videretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate vestitum, hoc accepisset quod ipse cognoscitur per superbiam amisisse; invidit statim insatiabilis homicida, eoque nostros primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliavit, insuper & peremit. Et mox: „ Cum tanta bona homini abstulisset, pudicitiam, continentiam, charitatem, eumque turpem ac nudum reddidisset, oblitum suis pannis deridens, eum suo dominio obstrinxit, ac ex illo vinculo omnem illius prolem sibimet obligavit. Turpes enim pannos suscepit Adam, quando à diabolo expoliatus pudicitia, accinctus est impudicitia, amissa temperantia intemperans effectus est, perditam charitatem, malus inventus est. De hoc eodem Ambrosius ad Sabinum epist. xxx. Adam ante peccatum nudus erat; sed nudum se nesciebat, quia erat indutus virtutibus. Et ad eundem epist. xxxi. „ Quando solus erat Adam &c. (1)